

Biodiversiteit in het winkelschap

De uitspraak van oud-minister Veerman: “Minder zorgen vóór, meer zorgen dat”, is typerend voor het beleid van LNV over biodiversiteit in landbouwgebieden (LNV, 2003; 2004). Boeren, onderzoekers, de verwerkende industrie zijn allen bezig met behoud of duurzaam gebruik van agrobiodiversiteit. De centrale vraag van dit artikel is of ook de consument een bijdrage kan leveren door het kopen van voedselproducten met milieukeurmerken.

De laatste jaren wordt de Nederlandse markt overspoeld met milieukeurmerken waarvan niet direct zonneklaar is hoe ze bijdragen aan het behoud en duurzaam gebruik van agrobiodiversiteit. Voor zover bekend was er nog geen meetlat om te bepalen hoe keurmerken biodiversiteit opnemen in hun normen. Om daar meer inzicht in te verkrijgen is de *agrobiodiversity management yardstick* (AMY) ontwikkeld (Van Amstel et al., 2007; De Neve, 2006). In totaal zijn de normen van tien milieukeurmerken en certificeringen die in 2005 en 2006 geldig waren met AMY geanalyseerd.

Agrobiodiversity management yardstick

Bij de ontwikkeling van de meetlat waren er twee belangrijke uitdagingen. De eerste was: hoe het abstracte begrip ‘agrobiodiversiteit’ te operationaliseren? Om daar grip op te krijgen is de ‘ladder van abstractie’ (Sartori, 1991) toegepast. Een ladder van abstractie onderscheidt verschillende niveaus en maakt het mogelijk om van het abstracte beleidsniveau af te dalen tot het concrete niveau van beheermaatregelen op een boerenbedrijf. De tweede uitdaging lag in het gefragmenteerde, locatiespecifieke, vaak onzekere en deels inconsistente karakter van de ecologische literatuur over de relatie tussen specifieke maatregelen en agrobiodiversiteit (Kassas, 2002; Struik & Almekinders, 2000). Hoe daarmee om te gaan? Er is gekozen voor een meetlat gebaseerd op waarschijnlijkheidsrelaties die beoordeeld zijn door experts.

De meetlat is stapsgewijs ontwikkeld. Stap 1: analyse van wetenschappelijke artikelen over de relatie tussen landbouwpraktijk en agrobiodiversiteit. Voor een volledig overzicht van de geanalyseerde literatuur en de documen-

ten met de normen van de keurmerken en certificeringen zie Van Amstel-van Saane (2007). Stap 2: interviews met vier experts over de eerste ideeën voor de meetlat. Stap 3: een werksessie met twaalf experts waarin het prototype van de meetlat is becommentarieerd en aangevuld.

Figuur 1 laat de vier hoogste abstractieniveaus van AMY zien en de relatie tussen de verschillende categorieën. Het vijfde niveau bevat ongeveer 140 beheermaatregelen op de boerderij met een positieve impact op de biodiversiteit. In figuur 1 staan enkele voorbeelden, voor een volledig overzicht zie De Neve (2005).

Milieukeurmerken langs de meetlat

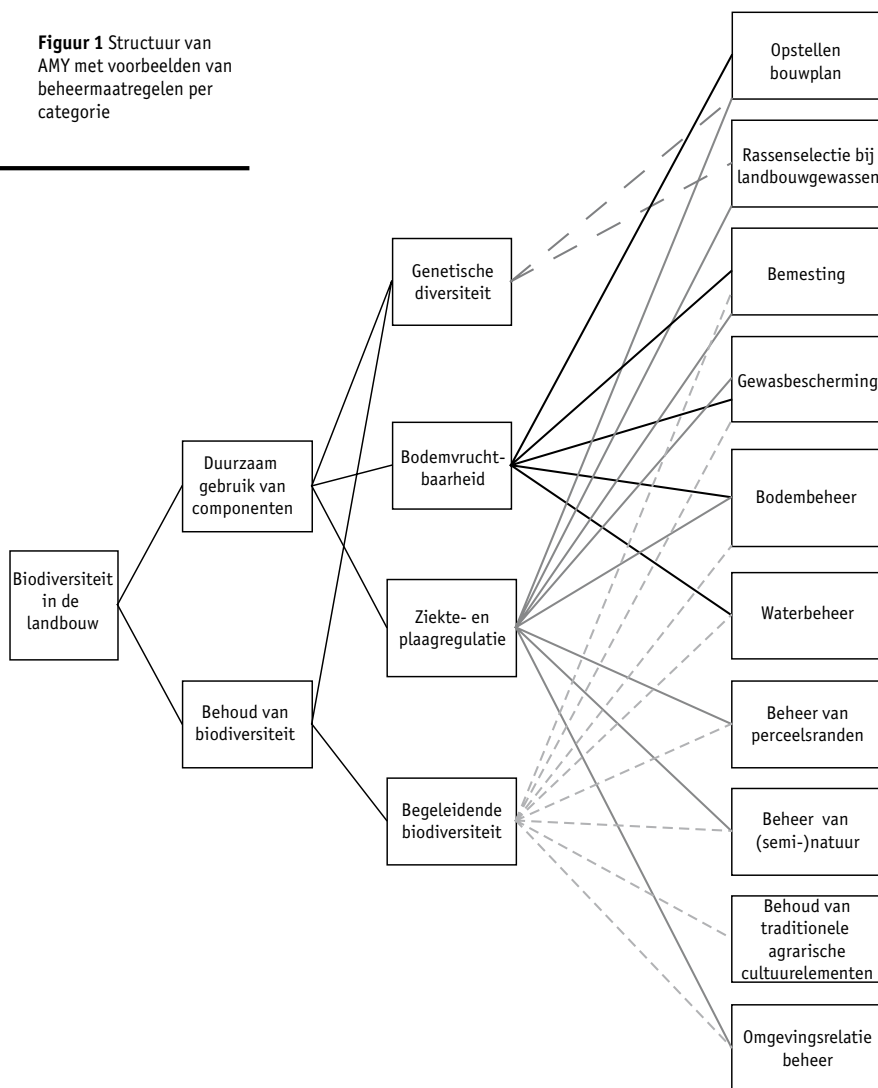
Door de agrobiodiversiteitsbeheermaatregelen van AMY te vergelijken met de normen van een keurmerk of certificering wordt duidelijk hoeveel van die normen de agrobiodiversiteit stimuleren. Dat is voor twee ‘soorten’ milieukeurmerken en certificeringen gedaan:

- van de algemene milieukeurmerken en certificeringen – Demeter, EKO, Erkend Streekproduct, EurepGap (nu GlobalGap) en Milieukeur – zijn de normen die gelden voor de Nederlandse akkerbouw onderzocht. De meeste van deze keurmerken behoren overigens tot internationale keurmerkfamilies;
  - van de producentenspecifieke milieulabels – Oké (Agrofair), Greenfields (Albert Heijn), gecontroleerd natuurvriendelijke teelt (Bonduelle), Rainforest Alliance (Chiquita) en Conservation Grade (Jordans) – zijn ook de normen voor andere landbouwtypen en andere landen onderzocht.
- Van de algemene keurmerken heeft het milieukeur het grootste aantal normen met een positieve impact op bio-

MARIËTTE VAN AMSTEL

Mr. Dr. M.H.J.W. van Amstel-
van Saane Schuttelaar &
Partners, Zeestraat 84, 2518 AD
Den Haag;
Vrije Universiteit Amsterdam,
Athena Instituut;
mvanamstel@schuttelaar.nl

Figuur 1 Structuur van AMY met voorbeelden van beheermaatregelen per categorie

1. Opstellen bouwplan

- Op het bedrijf, en vooral op naast elkaar liggende percelen, worden gewassen uit verschillende productgroepen gebruikt. Bijvoorbeeld geen tarwe en gerst naast elkaar, maar tarwe en suikerbieten.
- Rotatie vruchtwisseling is 1:6.

2. Rassenselectie van landbouwgewassen

- Er groeien regionale variëteiten.
- Het gebruik van zeldzame gewassen is standaard in de bedrijfsvoering opgenomen.

3. Bemesting

- Op het bedrijf wordt aanvullend gebruik gemaakt van compost. Dit komt in de plaats van (een deel van) de mestgift.
- Bij gewassen waar dat mogelijk is, wordt gebruik gemaakt van ondergroei van groenbemesters.

4. Gewasbescherming

- Op het bedrijf wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van mechanische onkruidverwijdering.
- Op het bedrijf wordt beplanting die natuurlijke vijanden aantrekt bevorderd.

5. Bodembeheer

- Op het bedrijf worden altijd dezelfde sporen bereiden.
- Op het bedrijf wordt zo min mogelijk graafwerk verricht, ook als dit is om natuurelementen te ontwikkelen.

6. Waterbeheer

- De afwatering van het bedrijf is afgesteld op eventuele omringende natuurgebieden.
- Het bedrijf doet niet mee aan waterbergingsprojecten.

7. Beheer van perceelsranden

- Op minstens 5% van de landbouwgrond zijn perceelsranden te vinden.
- Perceelsranden zijn ingezaaid met groenbemesters.

8. Beheer van (semi) natuurlijk habitat

- Op het bedrijf worden beken en kreken zo veel mogelijk in stand gehouden.
- Op het bedrijf vind soortspecifiek beheer plaats voor minimaal twee zoogdiersoorten.

9. Beheer van traditionele agrarische cultuurelementen

- Bij de boerderij is een boerenboomgaard aanwezig (een kleine boomgaard waarin de bomen ver uit elkaar staan en die vaak ook meteen als wei dienst doet).
- Oude erf of landafscheidingen worden in stand gehouden.

10. Omgevingsrelatiebeheer

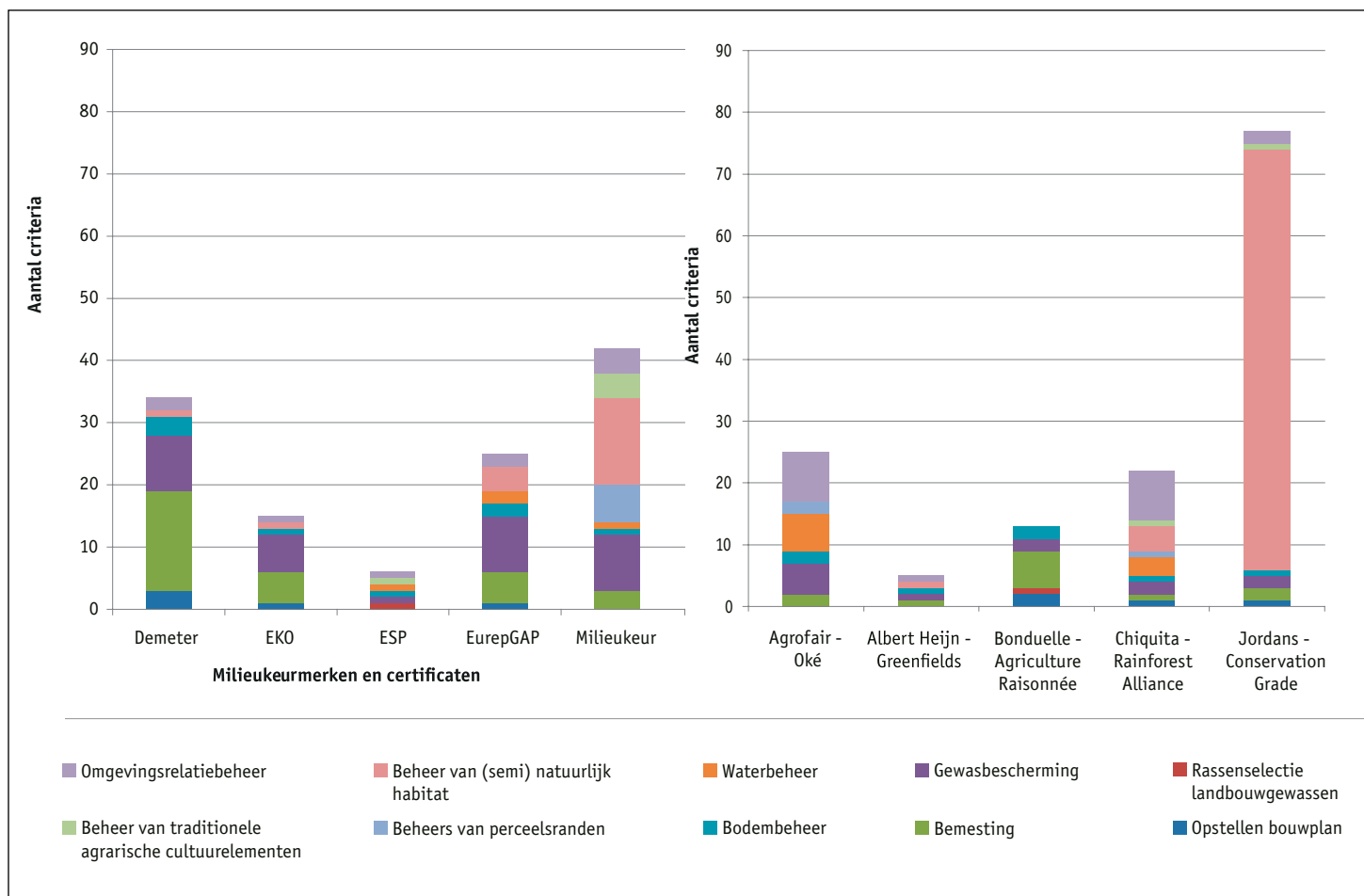
- Het bedrijf is aangesloten bij een natuurvereniging met een regionaal afgestemd en goedgekeurd beheersplan.
- Het bedrijf heeft een biodiversiteitsactieplan.

diversiteit (42) en het Erkend Streekproduct (ESP) het minste (6), zie figuur 2. Bij de producentenspecifieke labels scoort Conservation Grade van muesliproducent Jordans het hoogst met de meeste agrobiodiversiteitsvriendelijke maatregelen, vooral in de categorie 'beheer van semi-natuurgebied' (figuur 3).

Conclusie

Kan de consument door te kiezen voor bepaalde produc-

ten uit het winkelschap zorgen voor behoud en duurzaam gebruik van agrobiodiversiteit? Het antwoord daarop is ja. De consument draagt bij iedere aankoop van producten met één van de onderzochte milieukeurmerken en certificeringen in meer of mindere mate bij. AMY biedt ook inzicht in de manier waarop producenten zorg dragen voor agrobiodiversiteit. Dit blijkt vooral te gebeuren via beheermaatregelen met betrekking tot bemesting, gewasbescherming en semi-natuur.

Literatuur

Amstel M. van, W. de Neve, J. de Kraker & P. Glasbergen, (2007). Assessment of the Potential of Ecolabels to Promote Agrobiodiversity. *AMBIO: A Journal of the Human Environment*. Vol. 36, No. 7: 551–558.

Amstel-van Saane, M.H.J.W. van, 2007. Twilight on Self-regulation. A socio-legal evaluation of conservation and sustainable use of agrobiodiversity by industry self-regulation. Utrecht. NGS 362.

Kassas, M., 2002. Biodiversity: Gaps in knowledge. *The EnvM* 22: 43-49.

LNV, 2003. Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal. Den Haag

LNV, 2004. Beleidsbrief Biodiversiteit in de Landbouw (TRC 2004/7758), kenmerk DL 2004/3346, 12 November 2004. Den Haag.

Neve, W. de, 2006. Certificering in de akkerbouw: bevorderlijk voor biodiversiteit? MSc.thesis, Open Universiteit Nederland www.uu.nl/content/biodiversiteitsmeetlatentoepassingopkeurmerken.pdf

Sartori, G., 1991. Comparing and miscomparing. *Journal of Theoretical Politics* 3: 243-257.

Struik, P & C. Almekinders, 2000. The idée fixe van agrobiodiversiteit. Diversiteit als voorwaarde voor een stabiele, duurzame landbouwproductie *Spil* 167-168: 33-36.

Figuur 2 (links) aantal en soort normen met een positief effect op agrobiodiversiteit van algemene keurmerken

Figuur 3 (rechts) aantal en soort normen met een positief effect op agrobiodiversiteit van producent-specifieke labels